

विद्युत सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण तथा व्यापारको विकास तथा प्रबर्द्धन गरी स्वच्छ, नियमित, भरपर्दो, गुणस्तरीय, सुरक्षित तथा सर्वसुलभ विद्युत आपूर्ति गर्नका लागि विद्युत सम्बन्धी प्रचलित नेपाल कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले;

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “विद्युत ऐन, २०७७” रहेको छ ।
- (२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
- (क) “अनुमतिपत्र” भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार, ग्राहक सेवा वा विद्युत उत्पादन गर्ने बाँधको विकास तथा सञ्चालनका लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र सम्झनु पर्छ ।
- (ख) “अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था” भन्नाले यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको संगठित संस्था, निकाय वा कम्पनी सम्झनु पर्छ ।
- (ग) “अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी” भन्नाले दफा ११ बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “आयोग” भन्नाले विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ बमोजिमको विद्युत नियमन आयोग सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “उत्पादन” भन्नाले विद्युत उत्पादन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो कार्यको लागि आवश्यक संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा सम्भारको कार्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (च) “खुला पहुँच” भन्नाले विद्युत उत्पादन, व्यापार वा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड, प्रसारण लाईन, वितरण प्रणाली र सोसँग सम्बन्धित संरचना तथा सुविधाको बिना भेदभाव प्रयोग गर्न पाउने अवस्था सम्झनु पर्छ ।

- (छ) “ग्रामीण विद्युतीकरण” भन्नाले तेत्तीस किलोभोल्ट वा सोभन्दा कम भोल्टेज स्तरका वितरण लाईन तथा सबस्टेशन लगायत आवश्यक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरी राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड वा छुट्टै प्रणाली मार्फत ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “ग्राहक” भन्नाले वितरण वा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबाट विद्युत लाईन र मिटर समेत जडान गरी विद्युत सेवा लिने व्यक्ति, निकाय वा संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “ग्राहक सेवा” भन्नाले ग्राहकको माग बमोजिम निजको घर, भवन वा परिसरमा विद्युत सेवा आपूर्ति गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “ग्रिड” भन्नाले प्रसारण लाईन, सबस्टेशन तथा उत्पादन केन्द्रहरू एक आपसमा अन्तर सम्बन्धित भएको उच्च भोल्टेजयुक्त विद्युत सञ्जाल सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “जलविद्युत” भन्नाले जलस्रोतबाट उत्पादित विद्युत शक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “प्रसारण” भन्नाले वितरण प्रणाली बाहेक कुनै एक विद्युत उत्पादन केन्द्रबाट अर्को विद्युत उत्पादन केन्द्र वा सबस्टेशनसम्म वा कुनै एक सबस्टेशनबाट अर्को सबस्टेशनसम्म उच्च क्षमतायुक्त तारको माध्यमबाट विद्युत शक्ति प्रवाह गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “प्रसारण वा वितरण शुल्क (हिलिङ्ग चार्ज)” भन्नाले राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड वा विद्युत प्रसारण वा वितरण लाईन प्रयोग गरे वापत तिर्नु बुझाउनु पर्ने शुल्क सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “मन्त्रालय” भन्नाले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (त) “महसुल” भन्नाले विद्युत सेवा उपभोग गरे वापत ग्राहकले विद्युत वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई बुझाउनु पर्ने विद्युत महसुल तथा आयोगले तोकेको अन्य कुनै शुल्क सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड” भन्नाले दफा २१ बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सम्झनु पर्छ ।

- (द) “वितरण” भन्नाले प्रसारण लाईन वा सबस्टेशनबाट ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “वितरण प्रणाली” भन्नाले ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले निर्माण गरिएको विद्युत वितरण सञ्जाल वा संरचना सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो सञ्जाल वा संरचनामा जडित मेशिनरी तथा उपकरणलाई समेत जनाउँछ ।
- (न) “विद्युत” भन्नाले जलस्रोत, खनिज तेल, कोइला, ग्यास, सौर्य, वायु, आणविक, भूतापीय, जैविक पदार्थ, गुरुत्व बल वा अन्य कुनै स्रोतबाट उत्पादन गरिएको विद्युत ऊर्जा सम्झनु पर्छ ।
- (प) “विद्युत आयोजना” भन्नाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार, ग्राहक सेवा वा विद्युत उत्पादन गर्ने बाँधको संरचना निर्माण, सञ्चालन, पुनर्निर्माण वा विस्तारसँग सम्बन्धित आयोजना सम्झनु पर्छ ।
- (फ) “विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे)” भन्नाले विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि जमिनमुनि वा जमिन माथिबाट आवश्यक विद्युतीय तार तान्न र त्यस्तो तार यथावत कायम राख्न भोल्टेज अनुसार आवश्यक पर्ने न्यूनतम दूरी सहितको क्षेत्र सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो विद्युतीय तारको निरीक्षण, मर्मत सम्भार, हेरफेर, परिवर्तन वा सुरक्षाको लागि त्यस्तो जमिनमा प्रवेश गर्न पाउने अधिकारलाई समेत जनाउँछ ।
- (ब) “विद्युत व्यापार” भन्नाले विद्युत खरिद विक्री गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विद्युतको अन्तरदेशीय निर्यात वा आयात गर्ने कार्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (भ) “विभाग” भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनु पर्छ ।
- (म) “संरचना” भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको लागि निर्माण भएका बाँध, जलाशय, जलमार्ग, प्रवेश मार्ग, सुरङ्ग, विद्युत गृह वा केन्द्र, सबस्टेशन, प्रसारण लाइन वा वितरण लाईन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्ता संरचनाले चर्चेको जग्गा र त्यसमा जडित मेशिनरी र उपकरणलाई समेत जनाउँछ ।
- (य) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका र महानगरपालिका सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन र विद्युतमा पहुँच सम्बन्धी व्यवस्था

३. आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहलाई यस ऐनको अधीनमा रही देहायको विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार हुनेछः-

- (क) तीन मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजनाको हकमा सम्बन्धित स्थानीय तह,
- (ख) तीन मेगावाटभन्दा बढी बीस मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजनाको हकमा सम्बन्धित प्रदेश सरकार,
- (ग) बीस मेगावाटभन्दा बढी जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजनाको हकमा नेपाल सरकार ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्युतमा पहुँच विस्तारको लागि नेपाल सरकारले जतिसुकै जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

४. विद्युतमा पहुँच: नेपाल सरकारले प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँगको सहकार्य र समन्वयमा स्वच्छ, गुणस्तरीय, सुरक्षित, नियमित र भरपर्दो विद्युतमा प्रत्येक नागरिकको पहुँच सुनिश्चित हुने गरी विद्युतको विकास गर्नेछ ।

५. ग्रामीण विद्युतीकरण : (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको एकल वा सामूहिक प्रयास र सहभागितामा ग्रामीण विद्युतीकरण गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि स्थानीयस्तरमा विद्युत उत्पादन गरी वितरण गर्न वा ससाना विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(३) नेपाल सरकारले ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहलाई आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(४) ग्रामीण विद्युतीकरणको लागि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले विद्युत रोयल्टी वापत प्राप्त रकम समेत उपयोग गर्न सक्नेछ ।

(५) ग्रामीण विद्युतीकरण गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी व्यवस्था

६. प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने: (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन प्रतिस्पर्धाको आधारमा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको विद्युत आयोजना प्रतिस्पर्धा नगराई विकास तथा सञ्चालन गर्न सकिनेछ:-

(क) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो अनुमतिपत्रको अवधिभित्रै उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि यस ऐन बमोजिम निवेदन दिएको विद्युत आयोजना,

तर सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको अवधिभित्र यस ऐन बमोजिम उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि निवेदन दिई अनुमतिपत्र प्राप्त हुन नसकेमा त्यस्तो आयोजना उपदफा (१) बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ ।

(ख) नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको निकायको एकाउन्न प्रतिशत वा सोभन्दा बढी स्वामित्व भएको संस्था, निकाय वा संगठित संस्थाले विकास तथा सञ्चालन गर्ने भनी पहिचान भएको विद्युत आयोजना,

(ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले एकल वा संयुक्त लगानीमा विकास तथा सञ्चालन गर्ने विद्युत आयोजना,

(घ) दफा ५५ बमोजिम विकास तथा सञ्चालन गरिने विद्युत आयोजना ।

७. प्रस्ताव आह्वान गर्नुपर्ने: (१) दफा ६ बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न देहायका विषयहरू उल्लेख गरी सार्वजनिक सूचना मार्फत प्रस्ताव आह्वान गर्नु पर्नेछ :-

(क) प्रतिस्पर्धाका आधार,

(ख) आवश्यक पर्ने पूँजी,

(ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता,

(घ) अनुभव र योग्यता,

(ड) तोकिए बमोजिमका अन्य विषय ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सार्वजनिक सूचना बमोजिम विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न इच्छुक संस्थाले त्यस्तो सूचनामा उल्लिखित म्यादभित्र आफ्नो प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम प्रस्ताव आह्वान गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. प्रस्तावको छनौट तथा सम्झौता: (१) दफा ७ बमोजिम प्राप्त प्रस्ताव मूल्याङ्कन गरी योग्य प्रस्तावक छनौट गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छनौट भएको प्रस्तावकसँग आयोजना सम्झौता सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम प्रस्ताव छनौट तथा सम्झौता गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४

अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

९. अनुमतिपत्र लिनुपर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र नलिई विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्नु हुदैन ।

तर नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह आफैले विद्युत आयोजना विकास तथा सञ्चालन गर्दा अनुमतिपत्र आवश्यक पर्ने छैन ।

(२) विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको लागि कुनै संस्था वा दफा ८ बमोजिम सम्झौता भएको संस्थाले अनुमतिपत्र लिन चाहेमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन गर्न आवश्यक पर्ने पूँजी, प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षमता, अनुभव, निवेदनको ढाँचा, अनुमतिपत्र दस्तुर, आवश्यक कागजात, विवरण तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. अनुमतिपत्र दिनुपर्ने : (१) दफा ९ बमोजिम प्राप्त निवेदन र सो साथ संलग्न कागजात तथा विवरण उपर आवश्यक जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन मनासिब देखिएमा अनुमतिपत्र दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्रमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पालना गर्नुपर्ने शर्त समेत तोक्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो निवेदन बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्न नसकिने भएमा सोको आधार र कारण खोली सो सम्बन्धी निर्णयको जानकारी सम्बन्धित निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अवधि, सोको ढाँचा तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकार : (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) तीन मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजनाको लागि सम्बन्धित स्थानीय तह,

(ख) तीन मेगावाटभन्दा बढी बीस मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन आयोजनाको लागि सम्बन्धित प्रदेश सरकार,

(ग) तीन मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन गर्ने नदी वा खोला दुई वा सो भन्दा बढी स्थानीय तहको सीमानामा पर्ने नदी वा खोला भएमा सम्बन्धित प्रदेश सरकार,

(घ) तीन मेगावाटभन्दा बढी बीस मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत उत्पादन गर्ने नदी वा खोला दुई वा सो भन्दा बढी प्रदेशको सीमानामा पर्ने नदी वा खोला भएमा मन्त्रालयको सचिव,

(ङ) खण्ड (क), (ख), (ग) र (घ) मा लेखिए देखि बाहेकका विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको लागि मन्त्रालयको सचिव ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा विद्युत उत्पादनको स्रोत र आयोजना क्षेत्र दोहोरो पर्ने गरी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

तर प्राविधिक दृष्टिकोणबाट विद्युत उत्पादनमा असर नपर्ने भएमा आयोजना क्षेत्रको केही भाग दोहोरो पर्ने भए पनि अनुमतिपत्र प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(३) प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार बमोजिम उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गर्नु अघि विद्युत उत्पादनको स्रोत र आयोजना क्षेत्र दोहोरो नपर्ने कुरा सुनिश्चित गर्न मन्त्रालयसँग आवश्यक समन्वय र परामर्श गर्नु पर्नेछ ।

(४) अनुमतिपत्र दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था उपदफा (१) को खण्ड (क) को हकमा स्थानीय तहको कानून र खण्ड (ख) र (ग) को हकमा प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रदेश र स्थानीय तहको कानून नबनेसम्मका लागि मन्त्रालयले यस दफा बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

१२. बहुउद्देश्यीय तथा जलाशययुक्त आयोजना सम्बन्धी विशेष व्यवस्था : (१) बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको बाँध निर्माण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन र त्यसबाट विद्युत उत्पादन गर्न अलग अलग संस्थालाई तोकिए बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा त्यस्ता संस्थाको सहमतिमा एकै साथ अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गर्नु अघि बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको बाध निर्माण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन र त्यसबाट विद्युत उत्पादन गर्ने संस्थाले आफूहरू बीचमा आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा भएको सम्झौता पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) कुनै नदी बेसिनको माथिल्लो भागमा जलाशययुक्त आयोजनाको निर्माणको कारणले तल्लो भागमा अवस्थित जलविद्युत आयोजनाको लागि थप पानी उपलब्धताको आधारमा सिर्जना हुने अतिरिक्त लाभ नेपाल सरकार र अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था बीच तोकिए बमोजिम बाँडफाँट गर्नु पर्नेछ ।

१३. एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र नदिइने : (१) विद्युत आयोजना विकास तथा सञ्चालनको लागि एउटै संस्थालाई एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गरिने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनको लागि "कार्य" भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्झनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा एउटै संस्थालाई आवश्यकता र औचित्यको आधारमा एकभन्दा बढी कार्यको लागि अनुमतिपत्र दिन सकिनेछ:-

(क) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड नपुगेको क्षेत्रमा विद्युत उत्पादन गरी त्यस्तो क्षेत्रमा विद्युतको बिक्री वा वितरण गर्ने भएमा,

(ख) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड पुगेको भए तापनि त्यस्तो ग्रिड मार्फत विद्युत आपूर्ति गर्न भारवहन क्षमता तथा अन्य प्राविधिक कारणले संभव नभएमा,

(ग) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था आफैले उत्पादन गरेको विद्युत प्रसारण गर्ने प्रयोजनको लागि प्रसारण अनुमति प्रदान गर्नुपर्ने भएमा ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै एउटै संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण समेतको कार्य गरिरहेको भए तोकिएको अवधिभित्र त्यस्तो संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको लागि अलग अलग संस्था गठन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अलग अलग संस्था गठन नभएसम्म एउटै संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको कार्य गर्न सक्नेछ ।

१४. अनुमतिपत्रको अवधि : (१) यस ऐन बमोजिम दिइने अनुमतिपत्रको अवधि देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा बढीमा पचास वर्ष र अन्य प्रकृतिका आयोजनाको हकमा बढीमा चालीस वर्ष,

(ख) जलस्रोत बाहेक अन्य स्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न बढीमा पच्चीस वर्ष,

(ग) विद्युत प्रसारण, वितरण तथा व्यापार सेवाको लागि बढीमा पच्चीस वर्ष,

(घ) ग्राहक सेवाको लागि बढीमा पाँच वर्ष ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तोकिए बमोजिमको काबु बाहिरको परिस्थिति सिर्जना भई विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनमा बाधा अवरोध उत्पन्न भएमा त्यस्तो आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको अवधि तथा लाभ लागतलाई समेत विचार गरी उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि बढीमा पाँच वर्षसम्म थप गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले दफा १३ को उपदफा (२) बमोजिम प्रसारण तथा वितरण अनुमतिपत्र समेत प्राप्त गर्ने भएमा त्यस्तो प्रसारण तथा वितरण अनुमतिपत्रको अवधिलाई उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधिसम्म कायम गर्न सकिनेछ ।

१५. अनुमतिपत्रको नवीकरण: (१) विद्युत प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्र नवीकरण हुन सक्नेछ ।

तर उत्पादन अनुमतिपत्र नवीकरण हुने छैन ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कसैले पाँच बर्षभन्दा कम अवधिको लागि सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको भए कार्य प्रगतिको आधारमा बाँकी अवधिको लागि त्यस्तो अनुमतिपत्र नवीकरण हुन सक्नेछ ।

(३) अनुमतिपत्रको नवीकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१६. अनुमतिपत्रको खारेजी : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कुनै काम गरेमा वा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित अवधिभित्र विद्युत आयोजना सम्पन्न नगरेमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले अवधि तोक्यो त्यस्तो काममा आवश्यक सुधार गर्न सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहाय बमोजिमको अवस्थामा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले जुनसुकै बखत अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछः-

(क) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा प्रचलित कानून बमोजिम सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्य समयमा सम्पन्न नगरेमा,

(ख) अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्त उल्लङ्घन गरेमा,

(ग) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको आर्थिक हैसियत वा अवस्था नाजुक भई अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको कार्य पूर्ण र प्रभावकारी रूपमा सम्पन्न गर्न नसक्ने विश्वस्त आधार र प्रमाण भएमा, वा

(घ) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको अवधिभित्र त्यस्तो आदेशको पालना नगरेमा ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गर्नु अघि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई आफ्नो सफाई पेश गर्न मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त सफाई समेतलाई विचार गरी अनुमतिपत्र खारेज गर्नुपर्ने स्पष्ट र बस्तुनिष्ठ आधार देखिएमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले त्यस्तो अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गरिएमा त्यसरी खारेज गर्नु पर्नाको आधार र कारण समेत खुलाई सोको लिखित जानकारी सम्बन्धित पक्षलाई दिनुपर्नेछ ।

१७. स्वामित्व हस्तान्तरण : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रको अवधि समाप्त भएपछि देहाय बमोजिमको संरचना चालू अवस्थामा नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारले तोकेको निकायलाई निःशुल्क हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछः-

(क) जलविद्युत उत्पादन केन्द्र र सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरू,

(ख) विद्युत प्रसारण लाईन, वितरण प्रणाली र सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरू ।

तर नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्व भएको संज्ञासहित संस्था वा निकायले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेको जलविद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण लाईन तथा वितरण प्रणाली हस्तान्तरण गर्नुपर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत आयोजना तथा संरचना हस्तान्तरण गर्नु भन्दा कम्तीमा एक वर्ष अगावै हस्तान्तरण योजना बनाई सम्बन्धित निकायका कर्मचारीलाई त्यस्तो विद्युत आयोजना र संरचनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा संलग्न गराई आवश्यक सीप र प्रविधि समेत हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारले तोकेको निकायको स्वामित्वमा आएको जलविद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण तथा वितरण लाईन वा वितरण प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नेपाल सरकार आफैले गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट कुनै संगठित संस्था छनौट गरी त्यस्तो संस्थाबाट जलविद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण तथा वितरण लाईन वा वितरण प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गराउन सकिनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम संस्था छनौट हुन नसकेमा पूर्व अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थासँग लाभ, लागत तथा सञ्चालन खर्चको आधारमा सम्झौता गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

(६) जलविद्युत उत्पादन केन्द्र बाहेक अन्य विद्युत उत्पादन केन्द्र र सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी तथा दायित्व सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम जलविद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण लाईन तथा वितरण प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-५

विद्युत उत्पादन सम्बन्धी व्यवस्था

१८. क्याप्टिभ तथा सहउत्पादन : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादनको लागि अनुमतिपत्र लिनु पर्ने छैन।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि,-

(क) “क्याप्टिभ उत्पादन” भन्नाले कुनै संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले आफ्नो प्रयोजनको लागि वा आफूले उत्पादन गरेको विद्युतको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत आफैले उपयोग गर्ने गरी निर्माण गरेको विद्युत उत्पादन सम्झनु पर्छ ।

(ख) “सहउत्पादन” भन्नाले एउटै उत्पादन प्रणालीबाट तापीय र विद्युत शक्ति उत्पादन गर्ने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ ।

(२) क्याप्टिभ उत्पादन तथा सहउत्पादन भएको विद्युत आन्तरिक उपयोग गरी बचत हुने भएमा त्यस्तो सहउत्पादन वा क्याप्टिभ उत्पादनको हिस्सा त्यस्तो संस्था, उद्योग, फर्म वा कम्पनीले वितरण वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई बिक्री गर्न सक्नेछ ।

१९. उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अधिकार, जिम्मेवारी तथा दायित्व : (१) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तको अधीनमा रही विद्युत उत्पादन केन्द्र र सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी तथा दायित्व उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(२) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्ने भएमा बाँध लगायतका महत्वपूर्ण संरचनाहरू उपयुक्त स्थानमा रहने र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने कुराको सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

(३) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले बाँधको डिजाईन तथा सुरक्षा सम्बन्धी स्वीकृत मापदण्ड पूर्ण रूपमा पालना गर्नु पर्नेछ ।

(४) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको काम गर्नुपर्नेछ:-

(क) आफूले विकास तथा सञ्चालन गरेको विद्युत आयोजना र सोसँग सम्बन्धित संरचनाको प्राविधिक विवरण तथा जानकारी अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने निकाय र आयोगलाई दिने,

- (ख) जलविद्युत उत्पादनको लागि अनुमति प्राप्त क्षेत्रमा उपलब्ध पानी र सोको प्रयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क राख्ने र सोको जानकारी समय समयमा सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने,
- (ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा प्रसारण लाईन सञ्चालन गर्ने निकायसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने,
- (घ) राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्रसँग आवश्यक समन्वय र परामर्श गर्ने तथा प्राप्त निर्देशन पालना गर्ने,
- (ङ) विद्युत उत्पादन केन्द्र तथा सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धमा आयोगले निर्धारण गरेको मापदण्ड तथा दिएको निर्देशन पालना गर्ने,
- (च) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

२०. विद्युत प्रवाहको स्वीकृति : (१) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत प्रवाह गर्न स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रवाहको स्वीकृति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-६

राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा भार सम्प्रेषण सम्बन्धी व्यवस्था

२१. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड : (१) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कुनै विद्युत प्रसारण लाइन वा ग्रिडलाई राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको रूपमा तोक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको कार्य नेपाल सरकारले तोकेको निकायले गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन गर्ने निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन गर्ने निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विद्युत प्रसारण लाईन वा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्ने,
- (ख) विद्युत प्रसारण गुरुयोजनाको कार्यान्वयन गर्ने,
- (ग) देशभरका विभिन्न विद्युत उत्पादन केन्द्रहरूबाट उत्पादित विद्युतको सहज प्रवाहको लागि प्रभावकारी र संयोजनात्मक व्यवस्था गर्ने,
- (घ) ऊर्जा दक्ष प्रसारण लाईनको व्यवस्था गर्ने,
- (ङ) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडबाट प्रवाह वा आपूर्ति भएको विद्युतको अभिलेख राख्ने,
- (च) ग्रिड कोड तथा ग्रिड मापदण्डको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने,
- (छ) विद्युत प्रसारण प्रणालीको सुपरीवेक्षण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ज) प्रसारण शुल्क (हिलिङ्ग चार्ज) लिई अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा प्रसारण लाईनमा खुँला पहुँच प्रदान गर्ने ।

(२) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालन गर्ने निकायले विद्युत प्रसारण लाईन तथा ग्रिडको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्दा तोकिए बमोजिम प्राविधिक मापदण्ड तथा ग्रिड कोडको पालना गर्नु पर्नेछ ।

२३. राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँच : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड वा प्रसारण लाईन मार्फत नेपालभित्र वा बाहिर प्रसारण गर्न सक्नेछ ।

(२) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा पहुँचको लागि दफा २१ को उपदफा (२) बमोजिमको निकाय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदनको आधारमा दफा २१ को उपदफा (२) बमोजिमको निकायले राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा प्रसारण लाईनमा पहुँचको स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।

(४) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड वा प्रसारण लाईन मार्फत प्रवाह गरेमा आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क (हिलिङ्ग चार्ज) तथा अन्य दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

(५) कुनै अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले निर्माण वा सञ्चालन गरेको प्रसारण लाईनमा अन्य कुनै संस्थाले विद्युत प्रसारण गर्न चाहेमा आवश्यक प्रसारण शुल्क तिरी विद्युत प्रसारण गर्न सक्नेछ ।

(६) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड तथा प्रसारण लाईनमा पहुँच सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२४. राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्र : (१) नेपाल सरकारले विद्युत उत्पादन केन्द्र, प्रसारण लाईन तथा वितरण केन्द्रहरूबीच विद्युत व्यवस्थापन तथा सम्प्रेषण गर्न राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्र स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्रको काम देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) विद्युतको भार सम्प्रेषण तथा तालिकावद्ध (शेड्युलिङ्ग) गर्ने,

(ख) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड सञ्चालनको अनुगमन गर्ने,

(ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडबाट प्रवाह वा आपूर्ति भएको विद्युतको अभिलेख राख्ने,

(घ) विद्युतको उत्पादन, माग, खपत, आपूर्ति, आयात-निर्यात र विद्युत व्यापार सम्बन्धी विवरण तथा तथ्याङ्क मासिक रूपमा मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने,

(ङ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय भार सम्प्रेषण केन्द्र स्थापना नभएसम्म सो केन्द्रले गर्ने काम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको निकायले गर्नेछ ।

२५. विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुने : (१) विद्युत प्रसारण तथा वितरण लाईन विकास र सञ्चालनको लागि त्यस्तो लाईनको केन्द्रबिन्दुबाट दायाँ बायाँ दुवै तर्फ तोकिए बमोजिमको दूरीमा विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत मार्गको अधिकारभित्र परेको जग्गामा कुनै पनि प्रकारको घर टहरा वा संरचना निर्माण गर्न पाईने छैन ।

तर विद्युत मार्गको अधिकारभित्र पर्ने जग्गाको प्रयोग हुने गरी विद्युत प्रसारण लाईन, राजमार्ग वा विकास निर्माणका अन्य संरचना बनाउनु पर्ने भएमा उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गरी विद्यमान विद्युत प्रसारण लाईनलाई असर नपर्ने गरी निर्माण गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रसारण लाईनको अधिकार क्षेत्र भित्र परेको जग्गा तथा अन्य संरचनाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ११ किलोभोल्ट वा सोभन्दा कम क्षमताको वितरण लाईनको विद्युत मार्गको अधिकार अन्तर्गत पर्ने जग्गाको लागि क्षतिपूर्ति दिईने छैन।

परिच्छेद-७

विद्युत वितरण तथा ग्राहक सेवा सम्बन्धी व्यवस्था

२६. विद्युत वितरण : (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित क्षेत्रभर बिना भेदभाव सबै ग्राहकलाई विद्युत वितरण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अधिकार, जिम्मेवारी तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) उत्पादन वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था वा क्याप्टिभ उत्पादक वा सहउत्पादकसँग विद्युत खरिद गरी वितरण गर्ने,
- (ख) विद्युत वितरण प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन, मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (ग) ग्राहकको माग बमोजिम सुरक्षित, भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने,
- (घ) सुरक्षित विद्युत आपूर्तिको लागि आवश्यक र उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- (ङ) विद्युत सेवा उपलब्ध गराए वापत ग्राहकबाट आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको महसुल उठाउने,
- (च) विद्युतको माग व्यवस्थापन गर्ने,
- (छ) विद्युतको माग, खपत, आपूर्ति, ग्राहकको विवरण, ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी काम कारबाहीको विवरण तथा तथ्याङ्क वार्षिक रूपमा पेश गर्ने ।

२७. ग्राहक सेवा सम्बन्धमा : (१) वितरण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको वितरण प्रणाली प्रयोग गरी ग्राहक सेवा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पनि उत्पादन वा व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थासँग विद्युत खरिद गरी आफ्ना ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत वितरण र ग्राहक अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था बीच विद्युत वितरण प्रणालीको प्रयोग र त्यस बापतको शुल्क तथा सो प्रणाली मार्फत ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२८. विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न नहुने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले ग्राहकलाई वितरण वा आपूर्ति गरिरहेको विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा सम्भव भएसम्म पूर्व सूचना दिई विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न सकिनेछ:-

- (क) कुनै ग्राहकले कानून बमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने विद्युत महसुल वा शुल्क नतिरे वा नबुझाएमा,
- (ख) विद्युत लाईन मर्मत सम्भार गर्न वा अन्य प्राविधिक काम गर्नु परेमा,
- (ग) विपद् वा काबू बाहिरको अन्य कुनै असाधारण परिस्थिति उत्पन्न भएमा,
- (घ) कुनै ग्राहकले अनधिकृत तवरले विद्युत उपभोग गरेमा वा शर्त विपरीत विद्युत सेवा उपभोग गरेमा ।

परिच्छेद-८

विद्युत व्यापार सम्बन्धी व्यवस्था

२९. विद्युत व्यापार : (१) यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युतको व्यापार तथा आयात निर्यात गर्न सक्नेछ ।

(२) व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अधिकार, जिम्मेवारी तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत पूर्ण वा आंशिक रूपमा खरिद गर्ने,
- (ख) व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाहरू बीच आपसमा विद्युत खरिद बिक्री गर्ने,
- (ग) आफूले खरिद गरेको विद्युत थोक वा आंशिक रूपमा बिक्री गर्ने,
- (घ) विद्युतको अन्तरदेशीय व्यापार गर्ने,
- (ङ) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

३०. अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार : (१) व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार तथा विद्युत आयात निर्यात गर्न मन्त्रालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

तर उत्पादनको अनुमतिपत्रमा नै विद्युत निर्यात गर्न पाउने शर्त उल्लेख भएकोमा सोको लागि छुट्टै स्वीकृति आवश्यक पर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको स्वीकृति प्रदान गर्दा अन्तरदेशीय विद्युत व्यापारको आवश्यकता र औचित्यको आधारमा गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको व्यापार अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा समेत विद्युतको व्यापार गर्न सक्नेछ ।

(४) अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-९

रोयल्टी तथा विद्युत महसुल सम्बन्धी व्यवस्था

३१. रोयल्टी : (१) विद्युत उत्पादन तथा प्रसारण अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमको रोयल्टी नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ:-

(क) विद्युत गृहबाट व्यापारिक उत्पादन शुरू गरे पश्चात जडित मेगावाट र विद्युत बिक्री (किलोवाट घण्टा) बापत तोकिए बमोजिमको रकम,

(ख) विद्युत प्रसारण शुल्क प्राप्त गरे बापत तोकिए बमोजिमको रकम ।

(२) उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जुन मुद्रामा विद्युत बिक्री गरेको हो सोही मुद्रामा उपदफा (१) बमोजिमको रोयल्टी बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको रोयल्टी तोकिएको समयभित्र बुझाउनु पर्नेछ । यसरी तोकिएको समयभित्र रोयल्टी नबुझाएमा प्रचलित कानून बमोजिम असुल गरिनेछ ।

(४) रोयल्टी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३२. विद्युत महसुल नीति: (१) नेपाल सरकारले विद्युत महसुल निर्धारण सम्बन्धी विषयलाई बस्तुनिष्ठ र व्यावहारिक बनाउन समय समयमा विद्युत महसुल सम्बन्धी आवश्यक नीति तय गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको नीति समेतलाई आधार लिई आयोगले विद्युत महसुल निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।

३३. असुल गर्ने: विद्युत सेवा उपयोग गरे बापतको महसुल, सेवा शुल्क, अतिरिक्त शुल्क तथा जरिवानाको रकम नबुझाउने ग्राहकबाट अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो रकम प्रचलित कानून बमोजिम असुल गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-१०

विद्युतको गुणस्तर तथा सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

३४. गुणस्तर कायम गर्ने: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा मर्मत सम्भार गर्दा तोकिए बमोजिमको गुणस्तर कायम राख्नु पर्नेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा मर्मत सम्भार गर्दा तोकिए बमोजिम सुरक्षात्मक उपायहरू अवलम्बन गरी भरपर्दो र सुरक्षित विद्युत आपूर्ति गर्नुपर्नेछ ।

३५. संरचनाको सुरक्षा : (१) विद्युत आयोजना र सो सम्बन्धी संरचनाको सुरक्षा गर्ने प्राथमिक जिम्मेवारी र दायित्व अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबाट विद्युत आयोजना र सो सम्बन्धी संरचनाको विशेष सुरक्षाको लागि लिखित अनुरोध भई आएमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले विशेष सुरक्षाको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको अनुरोधमा विशेष सुरक्षा व्यवस्था गरिएकोमा सोको लागि लाग्ने सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(४) विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरण कार्य र सोसँग सम्बन्धित संरचनाको सुरक्षाको लागि सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा तोकिए बमोजिम जिल्ला स्तरीय सुरक्षा संयन्त्र गठन हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको सुरक्षा संयन्त्रको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-११

घर जग्गा प्राप्ति तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

३६. घर जग्गा प्राप्ति: (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित कार्य गर्ने प्रयोजनको लागि कसैको घर जग्गा उपयोग वा प्राप्त गर्न नेपाल सरकारको सहयोग आवश्यक भएमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी नेपाल सरकार समक्ष लिखित अनुरोध गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुरोध प्राप्त भएमा नेपाल सरकारले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी मनासिब देखिएमा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले नै आवश्यक मुआब्जा वा क्षतिपूर्ति व्यहोर्ने गरी प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो घर जग्गा प्राप्त गराई दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा वा राष्ट्रिय वन क्षेत्रको जग्गा अनुमतिपत्रको अवधिसम्म अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम लिजमा वा अन्य कुनै किसिमले उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई नेपाल सरकारले घर जग्गा उपलब्ध गराई दिएको कारणबाट सम्बन्धित घरजग्गा धनीलाई पुग्न गएको वास्तविक हानि नोक्सानी वापत अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले त्यस्तो घरजग्गाधनीलाई प्रचलित कानून बमोजिमको मुआब्जा वा क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

३७. पुनर्स्थापना तथा पुनर्वास सम्बन्धमा : (१) नेपाल सरकारले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही कुनै व्यक्तिको घर जग्गा प्राप्त गराई दिएको कारणबाट पूर्ण रूपमा विस्थापित हुने र दफा ३६ को उपदफा (४) बमोजिमको मुआब्जा वा क्षतिपूर्तिबाट समेत त्यस्तो व्यक्तिको आधारभूत बसोवासको व्यवस्था गर्न नपुग हुने अवस्था भएमा आयोजना विकासको लागि उपलब्ध गराइएको जग्गाको उपादेयता र क्षेत्रफल तथा घरको अवस्था समेतको मूल्याङ्कन गरी उपलब्ध गराइएको मुआब्जा वा क्षतिपूर्तिबाट बसोवासको व्यवस्था गर्न नपुग भएको हदसम्म त्यस्तो व्यक्ति तथा निजको परिवारको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले पुनर्स्थापना र पुनर्वासको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको पुनर्स्थापना र पुनर्वास सम्बन्धी कार्यक्रम एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको एकीकृत पुनर्स्थापना र पुनर्वास कार्यक्रम सञ्चालनको लागि आवश्यक प्रशासनिक तथा अन्य सहयोग नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक पर्ने रकम अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

३८. अरुको घरमा प्रवेश गर्न सक्ने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खटाएको कर्मचारी विद्युत आयोजनाको कामको सिलसिलामा सो काम सँग सम्बन्धित कसैको घरमा प्रवेश गर्नु परेमा पूर्व सूचना दिई सम्बन्धित व्यक्तिको सहमति लिई त्यस्तो घरमा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कसैको घरमा प्रवेश गर्न सम्बन्धित व्यक्तिले सहमति नदिएमा निजलाई पूर्व सूचना दिई कम्तीमा दुईजना स्थानीय व्यक्तिहरूको रोहबरमा त्यस्तो घरमा प्रवेश गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै घरमा विद्युतको अनधिकृत प्रयोग वा चोरी भैरहेको शंका हुने मनासिव कारण भएमा सो कुराको जाँचबुझ गर्न वा अन्य दुर्घटना नियन्त्रण गर्न तत्काल प्रवेश गर्नु परेमा पूर्व सूचना नदिई पनि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खटाएको कर्मचारी अरुको घरमा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

३९. वातावरण संरक्षण गर्नुपर्ने : (१) विद्युत आयोजनाको विकास तथा निर्माण गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था, निजको निर्माण व्यावसायी तथा परामर्शदाताले वातावरण संरक्षण गर्न वातावरण सम्बन्धी प्रचलित नेपाल कानूनको पालना गर्नुपर्नेछ ।

(२) जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा निर्माण गर्दा नदी प्रणालीको जल पर्यावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरी सोको लागि आवश्यक पर्ने तोकिए बमोजिमको परिमाणको पानी आयोजनाको बाँधस्थल देखि नदीको तल्लो भागमा प्रवाह हुने आवश्यक व्यवस्था समेत गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-१२

अध्ययन, अनुसन्धान तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

४०. विद्युत आयोजनाको अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस ऐन बमोजिम आफ्नो अधिकार अन्तर्गतका विद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन र सर्वेक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने जिम्मेवारी तथा दायित्व नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको हुनेछ ।

(२) प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले उपदफा (१) बमोजिमको कार्य गर्दा मन्त्रालयसँग समन्वय गरी गर्नुपर्नेछ ।

४१. अध्ययन तथा अनुसन्धान: (१) विद्युत क्षेत्रको अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्दा जल तथा ऊर्जा आयोगले देहायका कार्यहरू सम्पादन गर्नेछ:

(क) विद्युत मागको आधारमा त्यसको प्रक्षेपण गर्ने,

- (ख) नदी बेसिन योजना समेतका आधारमा न्यूनतम लागत विद्युत उत्पादन योजना तयार गर्ने र सोको आधारमा चरणबद्ध रूपमा विकास गर्नुपर्ने आयोजनाहरूको सूची तयार गरी मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने,
- (ग) राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडसँग समन्वय गरी विद्युत प्रसारण गुरु योजना तयार गरी मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने,
- (घ) विद्युतसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न विश्वविद्यालय तथा समान उद्देश्य भएका निकायसँग सहकार्य गर्ने,
- (ङ) विद्युत आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन, पुर्ननिर्माण वा विस्तारको क्रममा देखिएका समस्या तथा सामना गर्नु परेको जोखिम र सोको समाधान तथा व्यवस्थापनको लागि अवलम्बन गरिएका उपाय तथा सिकाई अद्यावधिक गर्ने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्य सम्पादन गर्दा जल तथा ऊर्जा आयोगले मन्त्रालय, आयोग, प्रदेश सरकार तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग आवश्यक परामर्श र छलफल गर्नेछ ।

४२. निर्देशक समिति : (१) विद्युत आयोजनको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नीतिगत विषयमा निर्णय गर्न र सम्बद्ध निकायहरू बीच आवश्यक समन्वय गर्न देहाय बमोजिमको एक निर्देशक समिति रहनेछ:-

- (क) मन्त्री वा राज्य मन्त्री, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ - अध्यक्ष
- (ख) सदस्य (ऊर्जा क्षेत्र हेर्ने), राष्ट्रिय योजना आयोग - सदस्य
- (ग) सचिव, उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय - सदस्य
- (घ) सचिव, अर्थ मन्त्रालय - सदस्य
- (ङ) सचिव, वन तथा वातावरण मन्त्रालय - सदस्य
- (च) सचिव, गृह मन्त्रालय - सदस्य
- (छ) सचिव, भूमि व्यवस्था, सहकारी, तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय - सदस्य
- (ज) सचिव, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय - सदस्य
- (झ) स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरेका र ऊर्जा क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव भएका व्यक्तिहरू

मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनयन गरेको कम्तीमा एक

जना महिला सहित तीन जना

- सदस्य

(ज) सहसचिव, उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

- सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (झ) बमोजिमको सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निजको काम सन्तोषजनक नभएमा मन्त्रालयले जुनसुकै बखत हटाउन सक्नेछ ।

तर यसरी हटाउनु अघि निजलाई सफाइ पेश गर्ने मनासिब मौका दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) विद्युत आयोजनाको सूची स्वीकृत गर्ने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको सूचीका आधारमा सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट विकास तथा सञ्चालन गरिने आयोजना पहिचान गरी सिफारिस गर्ने,

(ग) विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह बीच आवश्यक समन्वय गर्ने,

(घ) विद्युत विकास सम्बन्धी नीतिगत तथा विद्युत आयोजनाको कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका समस्याको समाधानका लागि समय समयमा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँग आवश्यक बैठक र छलफल गर्ने,

(ङ) सरोकारवाला निकायहरू बीच आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने,

(च) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

४३. अनुगमन तथा निरीक्षण : (१) मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको निकायले विद्युत आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन र उक्त कार्य प्राविधिक दृष्टिले सुरक्षित भए वा नभएको र वातावरणीय प्रतिवेदन अनुरूप भए वा नभएको सम्बन्धमा समय समयमा आवश्यक अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमन तथा निरीक्षणको क्रममा मन्त्रालयले आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यसरी दिईएको निर्देशनको पालना गर्नु गराउनु सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) विद्युत आयोजनाको अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१३

कसूर र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था

४४. कसूर : कसैले देहाय बमोजिमको कार्य गरेमा यस ऐन बमोजिमको कसूर गरेको मानिनेछः-

- (क) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त नगरी विद्युत आयोजनाको विकास, सञ्चालन वा व्यापार गरेमा,
- (ख) दफा ५९ बमोजिमको आदेश वा निर्देशन पालना नगरेमा,
- (ग) विद्युत आयोजना वा त्यसको संरचनामा प्रतिकूल असर पर्ने वा हानि नोक्सानी हुने कुनै काम गरेमा वा त्यस्तो आयोजना वा संरचना भत्काएमा वा बिगारेमा वा त्यस्तो कुनै कार्य गर्न उद्योग गरेमा वा त्यस्तो कुनै कार्य गर्न कसैलाई दुरुत्साहन गरेमा,
- (घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) मा लेखिए देखि बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कुनै कार्य गरेमा वा अनुमतिपत्र वा आयोजना सम्झौतामा उल्लिखित व्यवस्था वा शर्त वा स्वीकृत प्रतिवेदनको उल्लंघन गरेमा वा सो विपरीत कुनै कार्य गरेमा।

४५. सजाय : (१) दफा ४४ को खण्ड (क) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कसूरको मात्रा हेरी दशलाख रुपैयाँ देखि बीसलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(२) दफा ४४ को खण्ड (ख) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई कसूरको मात्रा हेरी पाँचलाख रुपैयाँ देखि दशलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(३) दफा ४४ को खण्ड (ग) बमोजिमको कसूर गर्नेबाट वास्तविक रुपमा हुन गएको हानि नोक्सानी बापतको विगो असुल गरी विगो बमोजिमको जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ।

(४) दफा ४४ को खण्ड (घ) को कसूर गर्नेलाई सजाय गर्ने अधिकारीले पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी त्यसबाट कसैलाई हानि नोक्सानी हुन गएको रहेछ भने सो बापतको क्षतिपूर्ति भराउने र कुनै निर्माण कार्य रोक्ने तथा सुधार गर्ने आदेश दिन सक्नेछ।

(५) उपदफा (१), (२) र (४) बमोजिमको सजाय गर्ने अधिकार मन्त्रालयको सचिवलाई हुनेछ। त्यस्तो सजाय गर्नु अघि आरोपित व्यक्तिलाई सफाई पेश गर्न मनासिव मौका दिनु पर्नेछ।

४६. अनुसन्धान गर्ने अधिकारी : दफा ४४ को खण्ड (ग) अन्तर्गतको कसूर सम्बन्धी मुद्दाको अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने अधिकार नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको अधिकारीलाई हुनेछ ।
४७. नेपाल सरकार वादी हुने : दफा ४४ को खण्ड (ग) अन्तर्गतको मुद्दामा नेपाल सरकार वादी हुनेछ ।
४८. मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार : (१) दफा ४४ को खण्ड (ग) अन्तर्गतको मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार जिल्ला अदालतलाई हुनेछ ।
- (२) यस ऐन बमोजिम दायर भएको मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्दा संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८ बमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
४९. पुनरावेदन : दफा ४५ बमोजिम गरेको सजाय वा आदेशमा चित्त नबुझे पक्षले त्यस्तो सजाय वा आदेश पाएको मितिले पैतीस दिनभित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।
५०. प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपर्ने : यस ऐन बमोजिम कसूर हुने कुनै कार्य अन्य प्रचलित कानून बमोजिम पनि कसूर हुने रहेछ भने सो कानून बमोजिम मुद्दा चलाई सजाय गर्न यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

परिच्छेद-१४

सुविधा तथा सहूलियत सम्बन्धी व्यवस्था

५१. स्थानीय बासिन्दालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्दा आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित स्थानीय बासिन्दालाई निजको सीप र योग्यताका आधारमा रोजगारीमा प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (२) विद्युत आयोजनाबाट प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित स्थानीय बासिन्दाले त्यस्तो आयोजना विकासको लागि शेयर लगानी गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिम शेयर लगानी गर्न दिनु पर्नेछ ।
५२. विद्युत टावर, पोल तथा प्रणालीको प्रयोग : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि निर्माण वा खडा गरेका विद्युत टावर, पोल तथा भूमिगत प्रणालीहरू अन्य उपयुक्त कार्य वा प्रयोजनको लागि आपसी सम्झौताको आधारमा प्रयोग गर्न सकिनेछ ।
- (२) विद्युत वितरणको पोल, ट्रान्सफर्मर तथा भूमिगत प्रणालीको लागि सम्भव भएसम्म सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गा प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको जग्गाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले कुनै प्रकारको क्षतिपूर्ति वा भाडा तिर्नुपर्ने छैन ।

(४) विद्युतको टावर, पोल, प्रसारण तथा वितरण लाईन र सो सँग सम्बन्धित संरचना उपर अनुमतिपत्रको अवधिभर अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्व र अधिकार रहनेछ ।

(५) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेका विद्युतको टावर तथा पोलमा उक्त संस्थाको लिखित स्वीकृति बिना कुनै पनि प्रकारले प्रयोग गर्न वा विज्ञापनका सामग्री राख्न पाइने छैन ।

५३. जग्गाको प्रयोग : (१) विद्युत आयोजनाको लागि प्राप्त वा खरिद गरिएको जग्गा कुनै पनि तरिकाले बिक्री वा हक हस्तान्तरण गर्न वा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(२) सौर्य विद्युत आयोजना निर्माण गर्न कृषिभूमि, निकुञ्ज तथा आरक्षमा अनुमति दिइने छैन ।

(३) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने हदसम्मको जग्गा प्राप्ति गर्न कुनै हदबन्दी लाग्ने छैन ।

५४. राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना : (१) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी आयोजना राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना हुनेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आयोजनालाई यस ऐन बमोजिम प्राप्त छुट सुविधाको अतिरिक्त प्रचलित कानून बमोजिम आयोजनाले प्राप्त गर्ने सुविधा तथा सहूलियत समेत उपलब्ध हुनेछ ।

परिच्छेद-१५

विविध

५५. सम्झौता गरी विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्ने : (१) यो ऐन तथा अन्य प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारले तोकेको संगठित संस्थाले देहाय बमोजिमको अवस्थाको जलविद्युत आयोजना कुनै विदेशी सरकार वा विदेशी सरकारले तोकेको संगठित संस्थासँग एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता गरी सोही सम्झौतामा उल्लिखित शर्तको आधारमा त्यस्तो आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछः -

(क) बृहत लगानी आवश्यक पर्ने बृहत क्षमताको आयोजना भएमा,

(ख) नेपालमा उपलब्ध प्रविधि, सीप र जनशक्तिबाट मात्र त्यस्तो आयोजना विकास गर्न सम्भव नहुने भएमा,

(ग) नेपालको आर्थिक विकास, रोजगारी सृजना, व्यापार घाटा न्यूनीकरण र भुक्तानी सन्तुलन कायम गर्न उल्लेखनीय योगदान गर्ने भएमा ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि “एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता” भन्नाले जलविद्युत आयोजना विकास तथा निर्माणको लागि ईन्जिनियरिङ्ग, खरिद, करार र वित्तीय सम्बन्धी कार्य एउटै संस्था वा निकायले गर्ने गरी भएको सम्झौता सम्झनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता गरेकोमा बाहेक प्रतिस्पर्धाबाट सक्षम संस्था वा निकाय छनौट गरी एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता गर्नुपर्नेछ ।

(३) एकीकृत विकास तथा वित्तीय सम्झौता गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५६. राष्ट्रियकरण नगरिने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेको विद्युत आयोजना तथा संरचनाहरू अनुमतिपत्रको अवधिभर राष्ट्रियकरण गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि व्यापक सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय वा जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गरिने भएमा त्यस्तो आयोजनाको विकास निर्माण गर्दा त्यस्तो स्थानमा कुनै विद्युत आयोजना निर्माण र सञ्चालनमा रहेको भएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि तोकिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति दिई खरिद वा अन्य तरिकाले व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनको लागि “व्यापक सार्वजनिक हित” भन्नाले तत्काल कायम रहेको उपयोगबाट लाभान्वित ग्राहकलाई उल्लेखनीय प्रतिकूल असर हुन नदिई तुलनात्मक रूपमा अधिक संख्यामा ग्राहक लाभान्वित हुने अवस्था सम्झनु पर्छ ।

५७. नेपाल सरकारले व्यवस्थापन नियन्त्रणमा लिन सक्ने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम र अनुमतिपत्रको शर्त बमोजिम कार्य गर्न पटक पटक आदेश वा निर्देशन दिँदा समेत त्यसको बेवास्ता गरेमा वा विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको कार्य गर्न पूर्णरूपमा असक्षम र असमर्थ भएमा वा आम उपभोक्ताको हित प्रतिकूल हुने गरी कार्य गरेमा त्यस्तो विद्युत आयोजनाको व्यवस्थापन नेपाल सरकारले केही समयको लागि आफ्नो नियन्त्रणमा लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत आयोजनाको व्यवस्थापन नियन्त्रणमा लिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५८. ऊर्जा दक्ष उपकरणको प्रयोग : अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको कार्य गर्दा ऊर्जा दक्ष उपकरण, प्रविधि तथा प्रणालीको प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

५९. आदेश तथा निर्देशन दिन सक्ने : (१) नेपाल सरकारले तोकेको विशेष अवस्थामा कुनै क्षेत्रमा तत्काल विद्युत सेवा पुऱ्याउन आवश्यक ठानेमा त्यस्तो विशेष अवस्थाका लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई तत्काल विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक आदेश तथा निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको आदेश बमोजिम विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको आदेश पालना गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले गरेको कार्यको आर्थिक तथा प्राविधिक मूल्याङ्कन गरी नेपाल सरकारले आवश्यक रकम उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(४) नेपाल सरकार वा तोकिएको निकायले अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

६०. बाधा अड्काउ फुकाउन सक्ने: यस ऐनको कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अड्काउ परेमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

६१. अधिकार प्रत्यायोजन : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम सचिवलाई प्राप्त अधिकारमध्ये सजाय गर्ने अधिकार बाहेक अन्य केही अधिकार आवश्यकता अनुसार विद्युत विकास विभागको महानिर्देशक वा नेपाल सरकारको राजपत्राङ्कित अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

६२. यसै ऐन बमोजिम हुने : प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, विद्युत व्यापार तथा ग्राहक सेवाको सम्बन्धमा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा लेखिए जति कुरामा यसै ऐन बमोजिम हुनेछ ।

६३. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

६४. निर्देशिका तथा मापदण्ड लागू गर्न सक्ने : (१) मन्त्रालयले देहायका विषयमा आवश्यकता अनुसार निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ:-

(क) प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी,

- (ख) विद्युत व्यापार (अन्तरदेशीय समेत) नियमित तथा व्यवस्थित गर्ने सम्बन्धी,
- (ग) प्रसारण तथा वितरण लाईनको प्रयोग तथा खुला पहुँच सम्बन्धी,
- (घ) पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी ।

(२) मन्त्रालयले विद्युत आयोजना, सुरुङ्ग, बाँध तथा विद्युत गृह लगायतका संरचनाको डिजाईन, नक्सा तथा सुरक्षाका उपाय सम्बन्धमा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको निर्देशिका तथा मापदण्ड लागू गर्नु अघि सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

६५. खारेजी र बचाउ : (१) विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ को दफा १२ को खण्ड (च) र दफा १४ को खण्ड (ज) खारेज गरिएको छ ।

(२) विद्युत ऐन, २०४९ बमोजिम भए गरेको काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।